

**УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА**

**АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ
РОЗВИТКУ**

Колективна монографія

Під редакцією Нестерчук Ю.О.

Умань Видавець «Сочінський» 2017

УДК 338.43 ББК 65.32

С 76

*Друкується за рішенням вченої ради Уманського національного університету садівництва
(протокол №10 від 9 червня 2017року)*

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор Коденська М.Ю.; доктор економічних наук, професор Малік М.Й.; доктор економічних наук, професор Непочатенко О.О.

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів відповідальність несуть автори. Матеріали подаються в авторській редакції.

Агропромисловий комплекс України: сучасний стан та проблеми розвитку /

Під ред. д.е.н., професора Ю.О. Нестерчук. - Умань: Видавець «Сочінський», 2017. - 220 с.

ISBN 978-966-2643-22-0

У монографії викладені результати дослідження проблем розвитку конкурентоспроможного агропромислового виробництва. Значну увагу приділено проблемам діяльності сільськогосподарських товаровиробників з організаційної, економічної та фінансової точок зору. В роботі висвітлено питання інноваційної та технологічної політики забезпечення поступального розвитку АПК України. Розроблено пропозиції щодо організації сільського малого підприємництва. Враховано вплив екологічних чинників на подальше функціонування аграрної сфери.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку аграрної економіки.

УДК 338.43 ББК 65.32

ISBN 978-966-2643-22-0

© Уманський національний
університет садівництва, 2017

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АПК

1.1. Агробизнес Республіки Беларусь: сучасне становище, проблеми і перспективи розвитку в умовах SMART-економіки (Жудро М.К., д.з.н., професор, Білоруський державний економічний університет, м. Мінськ; Жудро Н.В., к.з.н., доцент Білоруський національний технічний університет, м. Мінськ)	8
1.2. Особливості формування аграрного сектора економіки України в процесі трансформації національної моделі господарства (Кірдан О.П., к.е.н., доцент, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)	17
1.3. Аграрні стартапи: зарубіжний досвід та українські реалії (Удова Л.О., к.е.н., старший науковий співробітник, Інститут економіки та прогнозування НАН України)	23
1.4. Соціально-економічні аспекти інфраструктурного забезпечення сільських територій та агропромислового комплексу (Іртищева І.О., д.е.н., професор, ДВНЗ «Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова»; Стегней М.І. д.е.н., доцент, Хаустова К.М., к.е.н., доцент, Мукачівський державний університет)	28
1.5. Маркетингові стратегії ціноутворення на ринку органічних продуктів харчування (Пенькова О.Г., д.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)	37
1.6. Фінансова державна підтримка та регулювання екологічної ситуації в Україні та зарубіжних країнах (Гузар Б.С., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)	43
1.7. Інтегрована економічна діагностика у системі ситуаційного менеджменту (Ткаченко С.А., к.е.н., доцент, ВНЗ МТУ «Миколаївська політехніка»)	47
1.8. Методологічні засади дослідження інноваційного потенціалу конкурентоспроможного розвитку аграрного сектору економіки (Кернасюк Ю.В., к.е.н., Кіровоградська ДСГДС НААН)	52
1.9. Ретроспектива соціальної відповідальності в аграрному середовищі України (Кернос А. В., аспірантка, Уманський національний університет садівництва)	59
1.10. Організаційні та економічні аспекти соціально-спрямованого розвитку аграрного сектору Херсонщини (Мухіна І.А., к.е.н., доцент; Хорунжий І.В., к.с.-г.н., доцент, Херсонський державний аграрний університет)	64
1.11. Суперечності приватизації земель сільськогосподарського призначення та шляхи їх вирішення (Щурик М.В., д.е.н., професор, Університет Короля Данила, м. Івано-Франківськ)	69
1.12. Формування ринку землі і впровадження власності на землю - запорука відродження, економічної та екологічної стабільності українського села (Сонько С.П., д.геогр.н., професор, Уманський національний університет садівництва)	76
1.13. Соціально-економічні засади використання лісгосподарських земель: макрорегіональний зріз (Бандерич В.Б., аспірант, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу)	82

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ АПК

2.1. Особливості формування експортного потенціалу підприємств АПК в умовах євроінтеграції (Мельник І.О., к.е.н., доцент; Шамаєв А.С., Миколаївський національний аграрний університет)	89
2.2. Інтенсифікація виробництва плодів та ягід як ключовий напрям підвищення конкурентоспроможності підприємств (Михайлишина Л.В., к.е.н.; Длугоборська Л.В., Уманський національний університет садівництва)	95
2.3. Інноваційні системи біобезпеки у сільському господарстві (Прокопенко К.О., к.е.н., ст.н.с., Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»)	106
2.4. Сегментація ринку м'яса та м'ясопродуктів: цільова аудиторія (Шаймухаметова В.Р., Уманський національний університет садівництва).....	112

РОЗДІЛ 3. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ І ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

3.1. Atrakcyjność inwestycyjna polskich przedsiębiorstw sektora spożywczego na przykładzie spółek notowanych na Gieldzie Papierów Wartościowych w Warszawie (Joanna Dmítruk, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie).....	123
3.2. Механізм господарсько-економічних відносин в олійно-жировому підкомплексі АПК Вінницької області (Довгань Ю.В., асистент, Вінницький національний аграрний університет)	131
3.3. Обґрунтування вибору факторів, які чинять вплив на інвестиційну привабливість підприємств кондитерської галузі (Міронова Ю.В., к.е.н., доцент; Слободянюк О.Е., Вінницький національний технічний університет).....	137
3.4. Дослідження сучасного стану кондитерського ринку України (Невлад В.Ф., к.е.н., доцент; Макушок О.В., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва)	142
3.5. Системи менеджменту на базі стандартів у харчовій промисловості (Сіднева Ж.К., к. е. н., доцент, Національний університет харчових технологій)...	147

РОЗДІЛ 4. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОБІЗНЕСУ

4.1. Розвиток підприємництва в сільському господарстві України (Маренич Т.Г., д.е.н., професор, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка)	152
4.2. Напрями соціалізації економічної діяльності сільськогосподарського підприємства на прикладі «Асканійське» Херсонської області (Мухіна І.А., к.е.н., доцент; Хорунжий І.В., к.с.-г.н., доцент, Херсонський державний аграрний університет)	158
4.3. Досвід організації діяльності суб'єктів господарювання за участю товариства «Сільський господар» (Павлік І., аспірантка, Львівський національний університет імені Івана Франка) ..	164
4.4. Методичний інструментарій управління фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва аграрної сфери економіки (Черненко О.С., к.е.н., науковий співробітник; Вдовенко І.С., аспірант, ННЦ «Інститут аграрної економіки»)	170
4.5. Напрями підвищення ефективності використання оборотних активів (Колотуха С. М. к.е.н., доцент; Кравцова Л.Л., аспірант, Уманський національний університет садівництва)	

4.6. Додана вартість як важливий індикатор розвитку сільського господарства Кіровоградської області (Лисенко А.М., к.е.н., доцент, Центральноукраїнський національний технічний університет)	182
4.7. Аналіз структури майна фермерського господарства та його фінансового стану (Киш Л. М., к.е.н., доцент; Дідик Ю.А., Вінницький національний аграрний університет)	188
4.8. Формування інвестиційної стратегії аграрного підприємства в умовах розвитку ринку інвестиційних ресурсів (Соколюк К.Ю., к.е.н., асистент, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ)	192
4.9. Системний підхід до формування інформаційного забезпечення оперативного управління у сільськогосподарському підприємстві на основі використання нових інформаційних технологій (Гринчак О.В., к.т.н., доцент; Давлетханова О.Х., к.е.н., доцент; Миколайчук Я.Л., к.е.н., Уманський національний університет садівництва)	198
4.10. Організація системи збуту підприємств-виробників сільськогосподарської продукції (Сопільняк І.С., аспірант, Уманський національний університет садівництва)	211

**АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ**

Колективна монографія

Під редакцією д.е.н., професора Нестерчук Ю.О.

Комп'ютерне верстання
Коректура

М.І.Мальований
Л.М. Абрамець

Підписано до друку 26.12.2012 Формат 60*84/16 Папір офсет. Ум.арк. 13,72 Тираж
300 прим. Зам. №131

Видавець і виготівник «Соічнський» 20300, м. Умань, вул.Тищика, 18/19 Свідоцтво: серія ДК
№2521 від 08.06.2006 р. тел.: (04744) 4-64-88, 4-67-77 e-mail: vizavi08@mail.ru

Механізм господарсько-економічних відносин в олійно-жировому підкомплексі АПК Вінницької області

**Довгань Ю.В., асистент кафедри економіки
Вінницький національний аграрний університет**

Підвищення ефективності функціонування конкурентоспроможних галузей національної економіки України є важливим чинником подолання соціально-економічної кризи та створення передумов для підвищення доходів і покращення добробуту населення нашої держави. Подальший ефективний розвиток олійно-жирового підкомплексу АПК України залежить від вирішення низки актуальних проблемних питань, що включає удосконалення організаційно-економічного механізму взаємовідносин учасників аграрного ринку з метою пошуку напрямів формування раціональної сировинної бази переробних олійно-жирових підприємств.

Економічна безпека країни, відповідно, включає в себе ефективне функціонування конкурентоспроможних та експортно-орієнтованих галузей національної економіки України. Саме такою галуззю є олійно-жировий підкомплекс АПК України, передумовою ефективного функціонування якого є повне, постійне та ритмічне забезпечення основною сировиною – насінням олійних культур.

Вченими виділено ряд проблем, що виникли з переходом на ринкові відносини у сфері формування сировинної бази в аграрному секторі, а саме: непідготовлений перехід до моделі ринкових відносин (руйнування старої системи інтеграційних і коопераційних зв'язків); хронічна неплатоспроможність і низька ліквідність аграрних формувань; низька конкурентоспроможність національних технологій (переважання витратних і ресурсномістких технологій в аграрному секторі); ціновий диспаритет; недостатність фінансування, в тому числі бюджетних підприємств і організацій АПК; незахищеність вітчизняних товаровиробників від експорту та імпорту

сільськогосподарської продукції (ілюзія насиченості ринку сировиною)^{1,2}.

Розвиток взаємовигідних економічних відносин між суб'єктами олійно-жирового підкомплексу АПК ускладнюється неврегульованістю та дисбалансом інтересів підприємств-виробників олійного насіння, переробників та посередницьких структур, економічних взаємовідносин між ними.

Схема виробничо-економічних відносин в олійно-жировому підкомплексі АПК наведена на рис.1.

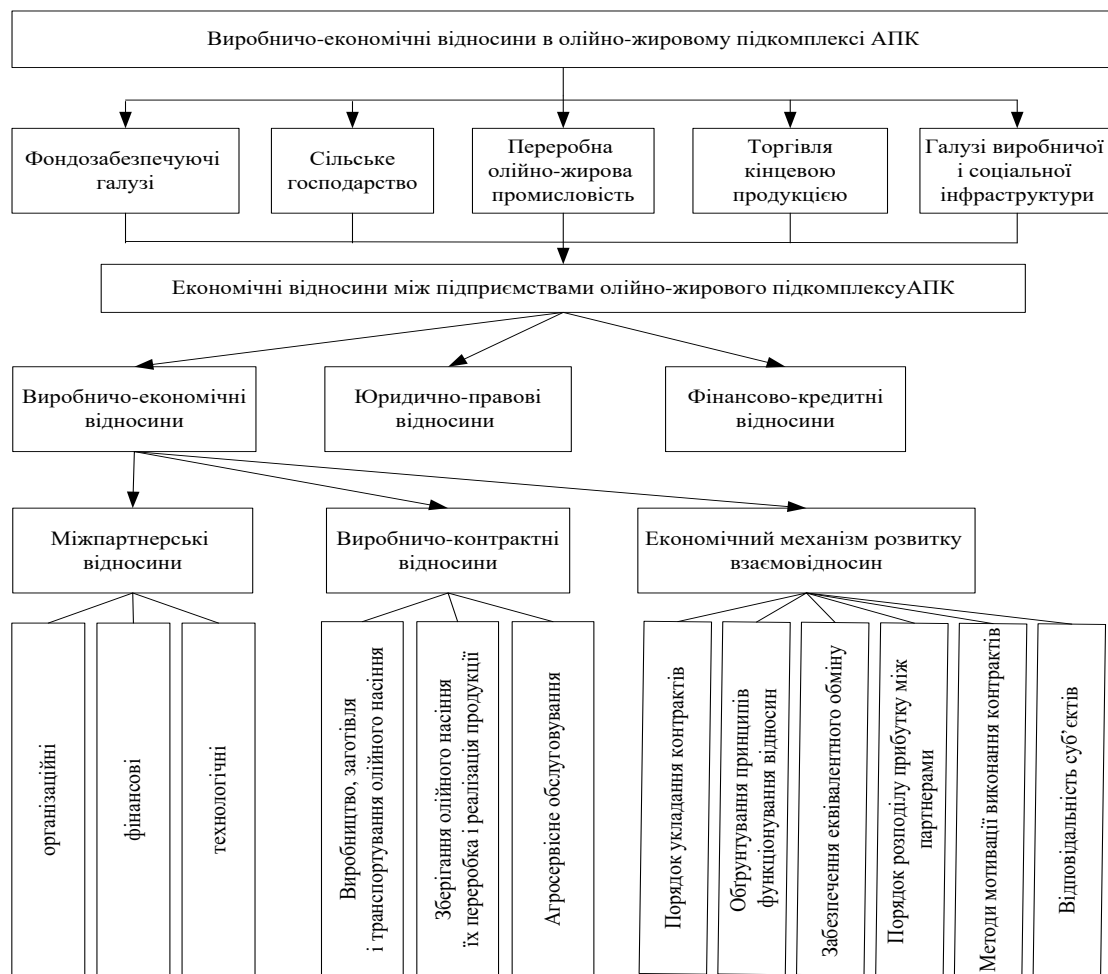

Рис. 1. Схема виробничо-економічних відносин між підприємствами олійно-жирового підкомплексу АПК Вінницької області

Система економічних взаємовідносин, як видно зі схеми, охоплює міжпартнерські (організаційні, фінансові, технологічні) та виробничо-

¹ Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.]; за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель–Веселяка, М.М. Федорова. К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.

² Фаїзов А. В. Державне регулювання функціонування та розвитку олієжирового підкомплексу / А. В.Фаїзов // Економіка АПК. – 2012. – № 6. – С. 30 – 35.

контрактні (виробництво, заготівля, переробка, реалізація, агросервіс) зв'язки, а також економічний механізм розвитку й удосконалення взаємовідносин в олійно-жировому підкомплексі.

Економічною мотивацією розвитку інтеграційних процесів між учасниками будь-якого продуктового підкомплексу є потреба у задоволенні господарських інтересів суб'єктів інтеграції. Запорукою ефективних і тісних взаємозв'язків партнерів агропромислової інтеграції є, насамперед, узгодженість і реалізація їх інтересів³.

На практиці ж олійно-жировий підкомплекс функціонує у режимі організаційного відокремлення різних його ланок. Зазначені умови не дозволяють ефективно сформувати переробним підприємствам сировинну базу, створити сталу систему економічних взаємовідносин господарюючих суб'єктів, які часто керуються лише одним інтересом – отриманням максимального прибутку по принципу “тут і зараз”.

Основою економічних відносин між виробниками олійного насіння, його заготівельниками, переробниками і торговими структурами є ціни на продукцію, тарифи за послуги (доробку, транспортування, зберігання, переробку), умови взаєморозрахунків, заходи матеріального зацікавлення та відповідальність сторін за прийняті зобов'язання та інше. Саме це багато в чому визначає можливість прибуткового ведення виробничої діяльності кожного учасника, встановлення стійких економічних відносин один з одним, виконання прийнятих на себе зобов'язань.

Аграрні підприємства-виробники олійного насіння, посередницькі структури та переробні підприємства Вінницької області забезпечують функціонування усіх ланок системи “виробництво-заготівля-переробка-збут продуктів переробки” олійно-жирового підкомплексу АПК (рис.2).

До складу інфраструктури ринку олійного насіння та продуктів його переробки включають також складське господарство, інформаційне

³ Пархомець М.К. Організаційно-економічні засади підвищення ефективності функціонування цукробурякового підкомплексу АПК. : моногр. / М. К. Пархомець, О. Р. Олійник. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 260 с.

забезпечення, транспортне обслуговування, кредитно-фінансове і організаційне забезпечення.

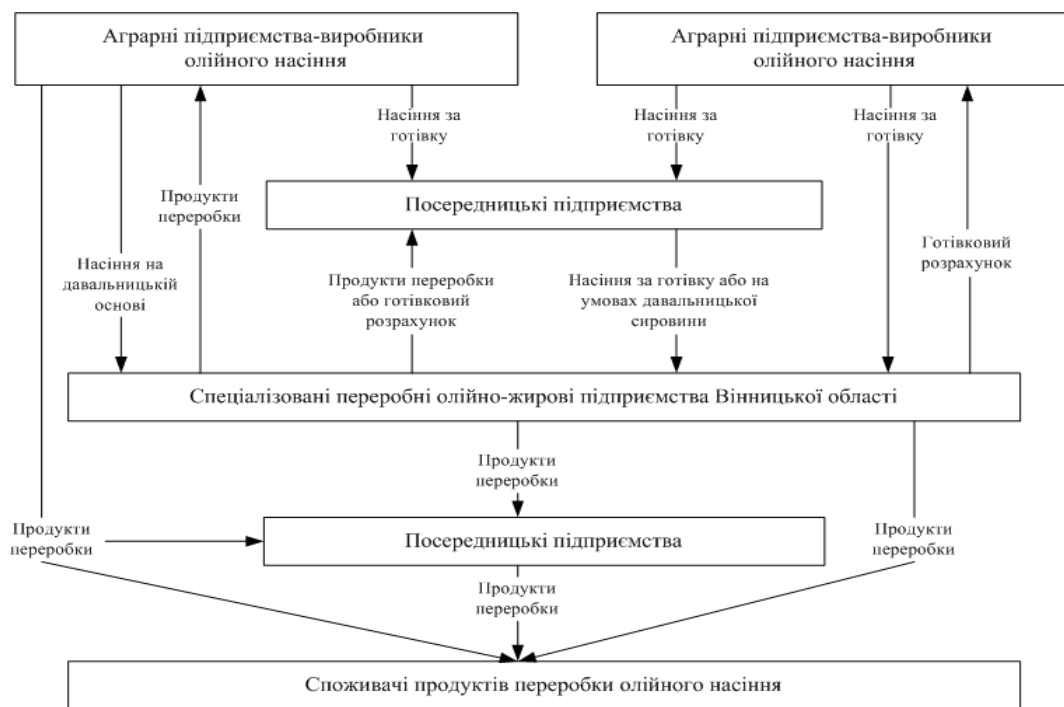

Рис. 2. Системні елементи олійно-жирового підкомплексу АПК Вінницької області та взаємозв'язки між ними

Необхідність реалізації продукції через посередників обумовлена наявністю організаційних і адміністративних бар'єрів (відсутність в області розвинутого гуртового ринку олійного насіння та продуктів його переробки, маркетингових служб та інших ринкових інфраструктур, слаборозвинене інформаційне забезпечення щодо ринкових цін і виробників), що уповільнює і ускладнює процес руху продукції до кінцевого споживача, взаєморозрахунки і платежі.

В умовах Вінницької області спеціалізовані переробні підприємства олійно-жирового підкомплексу АПК займають більше 90 % регіонального ринку переробки олійного насіння. До них належать чотири підприємства: ПАТ "Вінницький олійножировий комбінат", ТОВ "Вінницька птахофабрика", ДП ЗАТ Теувес Холдінг "Тегра Україна ЛТД" та ТОВ "Авіс" (табл.1).

Переробні потужності спеціалізованих підприємств області за досліджуваний період збільшились в 1,8 рази, але це не відповідало динаміці

рівня їх використання (зниження на 18,7 п.), оскільки олійного насіння в 2015 році було перероблено лише в 1,5 рази більше за рівень 2013 року.

Таблиця 1

Основні показники переробки олійного насіння спеціалізованими переробними підприємствами Вінницької області

Показники	Роки			Відхилення, 2015 р. від 2013 р.	
	2013	2014	2015	т	%
1. Перероблено ПАТ “Вінницький олійножировий комбінат”, т в тому числі насіння:	382313	597839	595684	213371	155,8
соняшнику	350344	520792	459450	109106	131,1
сої	-	-	45755	45755	х
ріпаку	31969	77047	90479	58510	283
Виробнича потужність, т	350300	688600	688600	338300	196,6
Рівень завантаження,%	109,1	86,8	86,5	-22,6 п.	х
2. Перероблено ТОВ “Вінницька птахофабрика”, т в тому числі насіння:	182775	298895	305692	122917	167,3
соняшнику	182775	298895	305692	122917	167,3
сої	-	-	-	х	х
ріпаку	-	-	-	х	х
Виробнича потужність, т	162500	325000	325000	162500	200,0
Рівень завантаження,%	112,5	92,0	94,1	-18,4 п.	х
3. Перероблено Гайсинською філією ДП ЗАТ Теувес Холдінг “Тетра Україна ЛТД”, т в тому числі насіння:	67414	66162	50264	-17150	74,6
соняшнику	-	-	-	х	х
сої	67414	66162	50264	-17150	74,6
ріпаку	-	-	-	х	х
Виробнича потужність, т	65000	65000	65000	-	100,0
Рівень завантаження,%	103,7	98,2	77,3	-26,4 п.	х
4. Перероблено ТОВ “Авіс”, т в тому числі насіння:	15315	26925	20138	4823	131,5
соняшнику	15315	26925	20138	4823	131,5
сої	-	-	-	х	х
ріпаку	-	-	-	х	х
Виробнича потужність, т	32500	32500	32500	-	100,0
Рівень завантаження,%	47,1	82,8	62,0	14,9 п.	х
Разом перероблено спеціалізованими підприємствами, т	647817	989821	971778	323961	150,0
Загальна виробнича потужність, т	610300	1111100	1111100	500800	182,1
Загальний рівень завантаженості, %	106,1	89,1	87,5	-18,7 п.	х

* Розраховано та сформовано автором на основі інформаційно-аналітичного бюлетеня олійно-жирової галузі України та Російської Федерації

Переробку насіння соняшнику здійснювали ПАТ “Вінницький олійно-жировий комбінат”, ТОВ “Вінницька птахофабрика” та ТОВ “Авіс”. Переробкою сої займались ПАТ “Вінницький олійножировий комбінат” та ДП ЗАТ Теувес Холдінг “Тегра Україна ЛТД”. Ріпак перероблявся тільки ПАТ “Вінницький олійножировий комбінат” – єдиним спеціалізованим підприємством, яке в 2015 році охопило основний спектр переробки олійного насіння.

Насіння соняшнику залишається основною сировиною для переробних олійно-жирових підприємств області, його частка в досліджуваному періоді складала 80-85 % від загального обсягу переробки олійного насіння.

Переробні підприємства олійно-жирового підкомплексу АПК Вінницької області формують сировинну базу з врахуванням власних потреб у сировині, кількості виробників насіння, їх спеціалізації, радіусів доставки сировини, обсягів поставок протягом року, орієнтуючись в першу чергу на локальних виробників олійного насіння. Проаналізуємо обсяги його регіонального виробництва (табл.2).

Таблиця 2

Обсяги виробництва олійного насіння у Вінницькій області

Виробництво, тис т	Роки							Відхилення, 2015 р. від 2013 р.	
	1995	2000	2005	2010	2013	2014	2015	тис т	%
соняшник	69,3	67,27	86,61	274,74	507,41	531,21	503,58	434,28	726,7
соя	0,58	4,72	23,21	158,31	229,34	370,11	290,66	290,7	50113,8
ріпак	3,71	25,61	20,33	78,76	245,26	235,53	188,9	185,19	5091,6
Разом	73,59	97,6	130,15	511,81	982,01	1136,85	983,14	909,55	1336,0

* Розраховано та сформовано автором за даними <http://www.ukrstat.gov.ua>

Динаміка обсягів виробництва олійного насіння в області протягом 1995-2015 років мала практично експоненціальний характер. Обсяги виробництва традиційного соняшнику збільшились у 7,3 рази, тоді як сої в 500 разів, а ріпаку – в 50 разів. Незважаючи на таке стрімке збільшення обсягів

виробництва олійного насіння, рівень завантаженості спеціалізованих олійно-жирових підприємств тривалий період залишався незадовільним в 1990-ті роки, опускаючись нижче рівня 50 %. Кардинальні протекціоністські заходи державного регулювання, які полягали у введенні в жовтні 1999 року 23 %-го експортного мита на насіння соняшнику, частково виправили ситуацію, однак не вирішили її в цілому⁴ (табл.3).

Таблиця 3

Порівняння обсягів виробництва олійного насіння та виробничих потужностей спеціалізованих переробних підприємств Вінницької області

Показник	Роки			Відхилення, 2015 р. від 2013 р.	
	2013	2014	2015	тис т	%
Виробнича потужність спеціалізованих переробних підприємств, тис т	610,3	1111,1	1111,1	500,8	182,1
Вироблено олійного насіння, тис т	982,0	1136,9	983,1	1,1	100,1
Потенційний рівень забезпечення виробничої потужності спеціалізованих підприємств, %	160,9	102,3	88,5	-72,4 п.	х

* Розраховано автором за даними інформаційно-аналітичного бюлетеня олійно-жирової галузі України та Російської Федерації

В 2013-му та в 2014-му роках потенційний рівень забезпечення виробничої потужності спеціалізованих переробних підприємств області перевищував показник 100 %.

Порівнюючи наявні виробничі потужності переробних підприємств в 2000-2012 роках з обсягами регіонального виробництва олійного насіння того ж періоду, можна прийти до хибного висновку про достатню забезпеченість переробників сировиною, однак це не так.

Обсяги виробництва олійного насіння в області дійсно здатні забезпечити потреби регіональних переробників, але постає проблема не стільки в продуктивності і стабільності його виробництва, скільки в покращенні економічної мотивації виробників до відмови від експорту даної сировини.

⁴ Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур [Електронний ресурс] : Закон України від 10.09.1999 р. № 1033 – XIV / В.Р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1033-14>.

Світова кон'юнктура на ринку олійного насіння, незважаючи на наявність мита на експорт насіння соняшнику, дозволяє виробникам та посередникам прибутково його експортувати. Разом з тим, чітко дотримуючись своїх зобов'язань, Україна як член Світової організації торгівлі та претендент на асоціацію з Європейським Союзом щорічно зменшує експортне мито, яке в 1999 році складало 23 %, в 2003 році – 17 %, зараз – 9,1 %. В 2026 році експортне мито буде скасовано⁵.

Закупівля олійного насіння вимагає значних коштів і в боротьбі за сировину раніше перемагали фінансово більш потужні організації. З часом наявність значних фінансових ресурсів не стала рідкістю, і така конкурентна перевага зменшила свою значимість. Високі ціни на олійне насіння (серпень 2016 року, умови поставки EXW: соняшник – 9200 грн/т, соя – 10600 грн/т 11500 грн/т) не стають перешкодою в намаганні переробників забезпечити себе сировиною. Однак, аналіз економічних взаємовідносин між учасниками розподільного процесу в регіональному олійно-жировому підкомплексі показав, що існуючі ціни закупівлі олійного насіння на переробних підприємствах Вінницької області значно поступаються цінам посередницьких структур ринку. Внаслідок цього сільськогосподарським підприємствам економічно вигідно реалізовувати олійну сировину оптово-посередницьким організаціям. До того ж переробні підприємства олійно-жирового підкомплексу області встановлюють жорсткі вимоги до якості олійного насіння. При цьому застосовувана ними система ціноутворення не містить надбавки до ціни за поліпшені показники якості олієнасіння, прийнятого для переробки.

Нестача грошових коштів призводить до побудови системи економічних взаємовідносин за давальницькою схемою. Недоліками даної схеми є відсутність обліку якості олійного насіння та економічного обґрунтування пропорцій у розподілі олії між учасниками виробництва. Дана система не стимулює сільськогосподарських товаровиробників на підвищення якості

⁵ Пархомець М.К. Організаційно-економічні засади підвищення ефективності функціонування цукробурякового підкомплексу АПК. : моногр. / М. К. Пархомець, О. Р. Олійник. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 260 с.

олійного насіння.

Важливим фактором формування сировинної бази олійного насіння є наявність розгалуженої інфраструктури зберігання сировини. Для зберігання олійного насіння на території Вінницької області функціонує мережа елеваторів і хлібоприймальних підприємств, а також власні сховища виробників олійного насіння. Надання послуг зі зберігання олійного насіння здійснюється, як правило, на основі прямих договорів між продавцями і покупцями послуг (договорів складського зберігання).

Оцінка діяльності регіональних підприємств із зберігання та первинної доробки олійного насіння свідчить, що наявність виняткової можливості по зберігання олійного насіння дозволяє даним підприємствам нав'язувати економічно або технологічно необґрунтовані ціни на послуги. Тому виробники олійного насіння змушені реалізовувати сировину негайно після збору врожаю значно втрачаючи в ціні або ж зберігати олійне насіння у власних складських приміщеннях, що значно знижує його якість та ціну. Коли ж ціни на послуги зберігання виважені, сільськогосподарські підприємства зберігають насіння, як правило, на найближчих до них елеваторних комплексах.

Формування сировинної бази переробних олійно-жирових підприємств АПК потребує удосконалення функціонування усіх ланок в системі “виробництво – заготівля – переробка – збут продуктів переробки”. Розвиток взаємовигідних економічних відносин між суб'єктами олійно-жирового підкомплексу АПК ускладнюється нерегульованістю та дисбалансом економіко-господарських інтересів підприємств-виробників олійного насіння, переробників та посередницьких структур.